

M. Gerung, Mahşerin Dört Atlısı, 1530-1532.
Bavyera Şehir Kütüphanesi.

Mahşerin Dört Atlısı

TEOMAN AĞAR

H

İRİSTİYANLIKTA hayvanların sembol olarak kullanımı hem *Yeni Ahit* (İncil olarak da bilinir) içinde hem de çeşitli tasvirlerde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin bir kuzudan bahsedildiğinde bunun Mesih İsa olduğu kolayca anlaşılabilir. Ancak kimi anlatılarda bahsedilen şeyin sembolik karşılığını anlamak çok da kolay olmayabilir.

Yeni Ahit'in *Vahiy Kitabı*'nda "Mahşerin Dört Atlısı" olarak isimlendirilen ve sanatın farklı dallarında da konu edilen anlatı, bu türden sembolik bir anlatıdır ve bu anlatıyı çözümleyebilmek pek de kolay değildir. Onu bu denli karmaşık kılan şey anlatının geçtiği *Vahiy Kitabı*'nın üslûbuyla ilgilidir.

Vahiy Kitabı, *Yeni Ahit*'in kitaplarından biri olmakla birlikte kitabın Mesih İsa'nın havârlilerinden biri olan Yuhanna tarafından yaklaşık olarak MS 94-95 yılları arasında Patmos adasında kaleme alındığı kabul edilir. Yazarın kullandığı dil, diğer İncil yazarlarından oldukça farklıdır. Bu durum, o dönemde Hıristiyanların inançları nedeniyle ağır zulümlere mâruz kalmasıyla yakından ilgilidir. Bir süre dışarıya kapalı bir cemâat hâlinde, gizli ve korunaklı bir yapıda var olma mücadelesi veren Hıristiyan topluluklar arasında kullanılan dil, bilhassa dînî içerikli söylemler ister istemez metaforik bir boyuta taşınmıştır. Dolayısıyla *Vahiy Kitabı*, böyle çetin ve çileli bir dönemin ürünü olması bakımından diğer İncillere nispeten semboliktir ve kapalı üslûbuyla dikkati çeker. Üzerinden uzun bir zaman diliminin geçmesiyle de kitabın metaforik yapısını çözümlemek daha da zorlaşmıştır.

İşte bu anlatımlardan biri olan Mahşerin Dört Atlısı, Yuhanna'nın sözünü ettiği yedi mühürle mühürlenmiş bir tomarın içinde geçer: "Tahtın üzerinde oturanın sağ elinde, iki tarafı da yazılmış ve yedi mühürle mühürlenmiş bir tomar gördüm (Vahiy, 5:1)." Bu tomar, Tanrı'nın elinde tuttuğu insanlığın târihini anlatmaktadır. Yedi rakamı *Kutsal Kitap*'ta tamlığın ve mükemmelliğin rakamı olarak karşımıza çıkar, dolayısıyla insanlığın târihi kabul edilen bu tomar kusursuzca korunmakta-

dır. Tomarı açacak ne yeryüzünde ne gökte ne de yeraltında bir kimse vardır. Ancak sadece Kral Dâvud'un soyundan gelen Yahuda Aslanı, bu tomarı açmaya yetkilidir. Burada soyun meşrûluğuna dikkat çekilmektedir. Nitekim oniki İsrail kabîlesinden biri olan Yahuda, Kral Dâvud'un kabîlesidir. Dâvud bu oniki kabîleyi idâresi altında birleştirip İsrail târihinin altın çağını yaşatan kraldır. *Eski Ahit*'te beklenen Mesih'in Dâvud'un tahtında hüküm süreceği anlatılmaktadır. Bu nedenle İsa'nın Yahuda Aslanı olarak tanımlanması önemlidir ki İsa'nın Dâvud'un soyundan geldiğini *Yeni Ahit*'teki İncillerden, *Elçilerin İşleri Kitabı* ve Pavlus'un yazdığı mektuplardan biliyoruz. Hatta İncil yazarı Luka'nın anlattığına göre (2:4-7) İsa'nın mânevî babası olan Yusuf, Dâvud'un soyundan geldiği için nüfus sayımına katılmak üzere Meryem ile birlikte Beytlehem'e gitmiş ve İsa orada dünyâya gelmiştir. Bu soydan gelecek olandan "aslan" olarak bahsedilmesi ise onun liderliğine, yâni krallığına işâret etmektedir. Ayrıca bu kabîlenin sembolü de aslandır.

Yuhanna'da bahsedilen Yahuda Aslanı birden kuzu olarak ortaya çıkar. Yuhanna bu kuzuya baktığında onun "yedi gözlü ve yedi boynuzlu bir kuzu" olduğunu görür. Buradaki yedi rakamı da daha önce bahsettiğimiz gibi kusursuzluğa işâret ederken Yahuda Aslanı'nın bir kuzu olarak belirmesi onun kurban edileceğine delâlet eder. Tomarı açan bu kuzu, insanların günâhlarını kaldırmak için kurban edilen kuzudur; yâni İsa Mesih'tir (Vahiy, 5:2-7).

Bu kuzunun yedi mühürden ilk dördünü açmasıyla Mahşerin Dört Atlısı dediğimiz metafor ortaya çıkar. İlk mührün açılmasıyla peydâ olan ilk atlı şöyle târif edilir: "Baktım, beyaz bir at belirdi. Binicisinin elinde bir yay vardı. Kendisine bir taç verildi. Zafer üstüne zafer kazanmaya gitti (Vahiy, 6:2)." İlk mühürde ortaya çıkan beyaz atın rengi her ne kadar hükümdarlığı sembolize ediyor görünse de durum pek öyle değildir. O, peşinden insanları sürükleyecek yanlış bir liderdir. Kimi yorumcuların bu ilk atlının İsa olduğunu düşünmesi atın renginden ve binicisinin başındaki taçtan kaynaklanmaktadır. Ancak bu

M. Gerung, Aziz John cennette, 1530-1532. Bavyera Şehir Kütüphanesi.

yorumun doğru olmadığını kitabın ilerleyen bölümünde tasvir edilen gerçek hükümdardan anlıyoruz.

Kuzu ikinci mührü açtığında kızıl renkteki at karşımıza çıkar: “Al renkte başka bir at çıkageldi. Binicisine yeryüzünden barışı kaldırma ve birbirlerini boğazlasınlar diye yetki verildi. Kendisine bir de büyük kılıç verildi (Vahiy 6:4).” Kırmızı renk kanı sembolize ettiği için atın akacak olan kanı temsil ettiğini; ayrıca binicisinin, elinde bir kılıç taşımasından da bu kanın savaş sonucu akacağını ve barışın bozulacağını anlıyoruz.

Kuzu üçüncü mührü açtığında siyah renkli at ortaya çıkar: “Baktım, kara yağız bir at belirdi. Binicisinin elinde bir terâzi vardı. Dört yaratığın ortasında sanki bir sesin şöyle dediğini duydum: Bir günlük yiyeceğe yeter (ölçek) buğday bir dinara, üç günlük yiyeceğe yeter arpa bir dinara. Ama zeytin yağına, şarâba el uzatma (Vahiy, 6:5-7).” Siyah, karanlığı ve yokluğu çağrıştıran bir renktir. Yuhanna burada bir ses duyar ve buğdayla arpanın kaç dinara satılacağını işitir. Yeni Ahit’in

diğer bölümlerindeki bilgilerden anladığımız kadarıyla o dönemde bir işçinin yevmiyesi bir dinardı. Yuhanna’nın işittiğine göre bir ölçek buğday ya da üç ölçek arpa, Matta’nın yazdığı İncil’de anlatılana göre bir işçinin bir günlük çalışma ücretine denk gelmekteydi. Yuhanna ve Markos’un anlattıklarına göre de bir dinar yaklaşık yirmibeş kişiyi doyurmaya yetecek bir paradır. Ancak bir ölçek, bir öğünlük yemek için ancak yetebilecek bir miktardır. Bu da yaşanacak kıtlığın büyüklüğünü anlatmaktadır. Ayrıca binicinin elindeki terâzi hiçbir şeyde adâletin olmayacağını da işâret etmektedir.

Kuzu dördüncü mührü açtıdaysa soluk renkli bir at ortaya çıkar: “Baktım, solgun bir at belirdi. Binicisinin adı ‘Ölüm’dü. Ölüler ülkesi de onu izliyordu. Onlara insanları kılıçla, kıtlıkla, salgınla ve yerin yırtıcı hayvanlarıyla öldürsünler diye yeryüzünün dörtte biri üzerine yetki verildi (Vahiy, 6:8).” Atın renginin soluk olmasından aslında cansız bir beden rengini, yâni ölümü sembolize ettiği

anlaşılmaktadır. Binicisinin adının ölüm olması ve insanlara ölüm getirmesi bu anlamı doğrulamıştır.

Aslında bakıldığında beyaz at sahte hükümdarlığı, kızıl at sahte hükümdarın dökeceği kanı, siyah at savaş sonrası geride kalanların yaşayacağı kıtlığı ve en sonunda soluk at da kaçınılmaz olan ölümü anlatmaktadır. Burada önemli olan beyaz atın binicisidir ki ölüme giden bu yolu o hazırlamıştır. O sahte hükümdarlığıyla geçici barış getirdiği için ardından savaş, kıtlık ve ölüm gelmiştir.

Diğer yandan Vahiy Kitabı’nın 19:11-21 numaralı âyetlerinde başka bir biniciden bahseder. Bu atın rengi de tıpkı dört atlıdan ilki olan ve diğer felâketlere sebep olan binicinin atının rengi gibi beyazdır. Binicisinin adı Güvenilir ve Gerçek’tir; İncillerde ve mektuplarda ondan bahsedilmektedir. “Başında krallık simgesi pek çok taç vardır” ki bu onun her şeyin hükümdarı olduğunu anlatır. “Kana batırılmış bir giysi kuşanmıştır”, çünkü o zulüm görmüştür. “Tanrı

H. de Bruges, Solgun süvâri, XIV. yüzyıl sonu.

H. van der Goes, Aziz Hippolytus'un ölümünü gösteren altar panosu, 1468. Aziz Salvador Katedrali Müzesi.

Sözü adıyla bilinir” ki Yuhanna’nın bahsettiği başlangıçtan beri var olan “Logos”, yâni “Söz”dür. “Göksel ordular” olan melekler ve azizler onu tâkip etmektedir. Üzerinde “Kralların Kralı, Rablerin Rabb’i” yazmaktadır, herkesi “adâletle yargılayacak ve savaşacak” olandır. Özetle gerçek hükümdar olan İsa’dan açıkça bahsedilmektedir. Az önce bahsettiğimiz gibi bu atın rengi de hükümdarlığın işâreti olan beyaz renktir, ancak onun binicisi ilk mühürde bahsedilen hükümdar gibi savaşı, kıtlığı ve sonunda ölümü getiren sahte gâlibiyetin sâhibi değildir.

Görüldüğü gibi her iki anlatıda da atların anlamları renklerine göre değişirken gerçeği daha çok binicileri yansıtmaktadır. Bu da bize en azından *Vahiy Kitabı*’nda atların farklı anlamlarla yorumlanabileceğini göstermektedir. İlk başta söylediğimiz gibi genel kanı Mahşerin Dört Atlısı olarak bilinen bu anlatının insanlığın târihinden bahsettiği yönündedir. Bu anlatının insanlığın sonunu hikâye ettiği de ileri sürülmüştür. Bunun nedeni Matta, Markos ve Luka’nın *İncillerinde* İsa’nın sonun

belirtilerinin nasıl olacağına dâir yaptığı îkazlardır: “*Dikkat edin, kimse sizi kandırmasın. Çünkü birçokları adımla gelip ‘Ben Mesih’im.’ diyerek nicelerini kandıracaklar. Savaş sesleri, savaş söylentileri duyacaksınız. Sakın dehşete kapılmayınız. Bu olayların olması gereklidir, ama daha son gelmiştir. Çünkü ulus ulusa, krallık krallığa karşı ayaklanacak. Çeşitli yerlerde kıtlıklar görülecek, depremler olacak. Bunların tümü sancılı başlangıçtır. Bunun üzerine acı çektirmek için sizi ele verecekler ve öldürecekler. Adıma bağlılığınız yüzünden tüm uluslar sizden nefret edecek. Birçokları suç işlemeye sürüklenecek. Kişi kişiyi ele verecek, birbirlerinden nefret edecekler. Birçok yalancı peygamber ortaya çıkacak. Bunlar nicelerini kandırarak. Kötülüğün çoğalmasıyla birçok insanın sevgisi soğuyacak. Ama kim sonuna dek katlanırsa o kurtulacaktır (Matta, 24:4-13).*”

Diğer yandan başka bir önemli anlatı ise *Elçilerin İşleri Kitabı*’nda geçen Pavlus’la ilgilidir. Aslında Pavlus, İsa’nın tâkipçilerine zulmeden biridir; ancak Şam yolunda vizyon olarak adlandırılan olayı yaşar ve İsa’yı görür. Daha sonra da İsa’nın sıkı tâkipçile-

rinden biri olur ve Tanrı sözünü başta Anadolu’daki halklar olmak üzere diğer halklara duyurmaya başlar. Ancak onun yaşadığı bu vizyon, kiliselerdeki ikon ve resimlerde, kitapta anlatılandan daha farklı şekilde kompozite edilmiştir. Yazılı anlatıya göre vizyon, Pavlus’un bir ışık görmesinin ardından yere düşmesiyle başlar. Ancak Pavlus’un nereden nasıl düştüğü konusunda herhangi bir bilgi yoktur. Buna rağmen resim ve ikonlarda onu düşüşü çoğu kez at üzerinden gerçekleşir. Bu kompozisyonda at dünyevî ihtirasların bir metaforudur; Pavlus’un aslında gücünden ve kibrinden düşüp ya da vazgeçip İsa’nın tâkipçisi olması anlamına gelir. Başka bir deyişle Pavlus, İsa için dünyevî güçlerinden ve kibrinden vazgeçmiştir.

Buna benzer farklı bir anlatım da Aziz George ya da Aya Yorgi olarak bilinen azizin tasvirinde karşımıza çıkar. Anlatılanlara göre Aziz George, Roma imparatoru Diocletian idâresi altındaki orduda cesur bir Hıristiyan askerdir. Ancak imparatorun pagan tanrılara tapınma emrini reddedip buna karşılık

Hıristiyanlığı savunduğu için işkence görmüş ve Nicomedia'da (İzmit) 303 yılında başı kesilerek şehit edilmiştir. Onun çok sayıda mucize gerçekleştirdiğine inanılmakla beraber konumuzla ilintili olan mucizesi atın üstündeyken bir ejderhâyı öldürmesidir. Ancak at üzerinde ejderhâyı öldürme tasvirine ait bilgiler VI. yüzyılın sonlarına kadar geriye gidebilmektedir. Bu da söz konusu sahnenin sembolik yönden ya da efsânevi nitelikte yorumlanmasına neden olmuştur. Efsânevi açıdan Aziz George kültü pagan geleneğin izlerini taşır; sembolik olarak ise bu meşhur tasvir onun şeytanı öldürmesi olarak yorumlanır.

Aziz George daha sonraları Haçlılar tarafından özel bir saygıyla koruyucu aziz olarak benimsenmiştir. İngiliz reformu sonrasında da İngiltere'nin patron, yâni baş azizi olarak kabul edilmiştir. Azize atfedilen haç modeli (beyaz zemin üzerine kırmızı haç), ülkenin bayrağında kullanılmıştır. Azizin haçı sâdece İngiltere'nin değil İrlanda ve Gürcistan gibi başka ülkelerin bayraklarında da sembol olarak kullanılmaktadır.

ATLARIN KORUYUCUSU: ROMALI AZİZ HIPPOLYTUS

Atlarla ilgili tasvirler her ne kadar çeşitli anlamlara sâhip olsa da şüphesiz onlarla ilgili en önemli kişi Romalı Aziz Hippolytus olmuştur. Onun hayâtı hakkında çok fazla bilgi olmamakla birlikte hangi yıllarda doğmuş olabileceği yazılarından hareketle anlaşılmaya çalışılmaktadır. Hippolytus 195'li yıllarda yazılarını kaleme aldığına göre muhtemelen 170'li yıllarda doğmuş olabileceği düşünülmektedir. Diğer yandan Hippolytus'un kendi yazılarında Papa Callixtus ile aynı zamanda doğduğu da yazmaktadır.

Hippolytus'un hayâtına dâir pek bir şey bilinmese de târihte onu bilinen bir karakter yapan şey Papalık otoritesine karşı çıkması ve Papalık tahtında hak iddia etmesidir. Papa Zephyrinus'u beceriksizlik ve açgözlülükle, Papa Callixtus'u ise sapkın ve otoritesiz biri

olmakla suçlayan Hippolytus, Papa Callixtus'un otoritesini reddederek Papalık tahtında hak iddia eder. Meşrû olan Papa'yı reddedip tahtta hak iddia etmesi onu târihin ilk "Antipapa"sı yaparken kendisi gibi katı görüşlere sâhip kişiler tarafından da desteklenir. Böylelikle o ve tâkipçileri bölücü, yâni schismatic bir grup olarak ortaya çıkarlar. Hippolytus, bir antipapa olarak ayrılıkçı fikirlerini Papa I. Urbanus (223-230) ve Papa Pontianus (230-235) dönemlerinde de sürdürmüştür.

Roma imparatoru Maximinus'un hükümdarlığı zamânında Hıristiyanlara karşı başlatılan yeni zulüm dalgası sırasında Hippolytus ve Papa Pontianus da diğer pek çok Hıristiyan gibi Sardinya adasına mâdenlerde çalıştırılmak üzere sürülürler. Burada Papa ve Hippolytus arasındaki anlaşmazlık nihâî barışla son bulmasıyla schisma, yâni bölünme de sona erer ve bu barış sâyesinde de kilisenin birliği yeniden sağlanmıştır.

Hem Papa Pontianus hem Hippolytus Sardinya'da zulmedilerek öldürülmüşlerdir. Papa Fabianus (236-250) zamânında cansız bedenleri Sardinya'dan getirtilen Hippolytus ve Pontianus "iman şehitliği" ile onurlandırılmıştır. Böylece bir dönem Papa ile aralarında ciddi anlaşmazlıklar bulunan bir antipapa III. yüzyılın ortası gibi erken bir târihte bir episkopos değil ama bir râhip olarak şehitler listesine girmiştir.

Hippolytus'un özellikle sapkınlıklara karşı yazdıklarından dolayı sapkınca düşüncelere karşı en şiddetli mücadele veren Aziz Irenaeus'un onun öğrencisi olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan Hıristiyan şâir Prudentius (348-405), Hippolytus'un atlarla işkence görerek öldürüldüğünden bahsetmektedir. Onun etkileyici anlatısı sâyesinde Hippolytus, Hıristiyan dünyâsında atların koruyucu azizi mertebesine yükselmiştir. Ortaçağ boyunca özellikle İngiltere'de hastalanan atların şifâ bulmak için Hippolytus'a adanan kiliseye getirilmesi ve Aziz Hippolytus'tan şefâat dilenmesi âdet hâline gelmiştir. 🐾

KAYNAKÇA

- ❶ Clapton, E., *The life of St. George*, Swan Sonnenschein, London, 1903.
- ❷ Dulles, A., "Symbol in Revelation", *New Catholic Encyclopedia*, II. edition, volume 13, The Catholic University of America Press, 2002, pp. 662-665.
- ❸ Gbaden, B. G., Oyedemi, J. J., "Animal Imagery in the Apocalypse", *IOSR Journal of Humanities and Social*, volume 19, issue 8, 2014, pp. 96-102.
- ❹ Gürkan, S., *Yahudilik*, İSAM Yayınları, İstanbul, 2012.
- ❺ Hoade, E., "St. George", *New Catholic Encyclopedia*, II. edition, volume 6, The Catholic University of America Press, 2002, pp. 143-144.
- ❻ Jackson, A., *The Christian Saints of Turkey*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2016.
- ❼ Clapton, E., *The life of St. George*, Swan Sonnenschein, London, 1903.
- ❽ Michel, T., *Hıristiyan Tanrı Bilimine Giriş*, Saka Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- ❾ Nuroğlu, C., *Tanrı'nın Son Vahyi*, Hıristiyan Kitaplar (e-kitap), 2014.
- ❿ Roy, N., "St. Hippolytus of Rome", *New Catholic Encyclopedia*, II. edition, volume 6, The Catholic University of America Press, 2002, pp. 858-860.
- ⓫ Thompson, L. L., *The Book of Revelation*, Oxford University Press, New York, 1997.
- ⓬ _____, *Kutsal Kitap ve Deuterokanonik Kitaplar*, Kitabı Mukaddes Şirket Yayınları, İstanbul, 2003.
- ⓭ _____, *The Apostolic Tradition of St. Hippolytus*, ed. Gregory Dix-Henry Chadwick, Routledge Publishing, London and New York, 2006.